

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ประเทศไทยเคยได้ชื่อว่าเป็นเสือดาวที่ห้าของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในกลุ่มประเทศเอเชียได้ ปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง นับเป็นประสบการณ์และบทเรียนสำคัญยิ่งวาระหนึ่งที่ต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ไทย แม้จะไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าวิกฤตครั้งนี้มีสาเหตุที่แท้จริงมาจากอะไร แต่จากเอกสารข้อมูลที่ปรากฏอยู่ทั่วไป อาจสรุปโดยภาพรวมได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะความอ่อนแอและความเสื่อมลงอย่างรุนแรงไปจากมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมของสังคม โดยเฉพาะในภาคธุรกิจไทย¹

ไม่ว่าประเทศไทยจะอยู่ในสถานการณ์และบทบาทใดภายใต้กระแสระบบตลาดเสรี และระบบการเงินเสรีที่มีการแข่งขันเชิงการค้าที่มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกันทั้งภายในและภายนอกทั้งระบบ สิ่งที่น่าทึ่งก็คือจะละเลยมิได้ต่อไปก็คือพฤติกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องคุณภาพมาตรฐานและภาพลักษณ์ที่ดีในการดำเนินธุรกิจ เช่น มีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือของประเทศต่างๆ กลายเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังต่อการตัดสินใจทั้งด้านเชิงการค้า การลงทุน และการเลือกสรรการรับบริการที่ทั่วทุกมุม โลกสามารถรับรู้และสัมผัสได้ในเวลาความเร็วเท่ากับความเร็วของแสงผ่านคำสั่งทางอิเล็กทรอนิกส์โทรทัศน์และระบบอินเทอร์เน็ต ฯลฯ นั้นหมายความว่าพฤติกรรมกรรมการบริหารและการจัดการธุรกิจไม่อาจจะมุ่งให้ความสำคัญกับทักษะเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Scientific and technical skills) เพียงด้านเดียวต่อไป แต่ธุรกิจจะต้องมุ่งให้ความสำคัญกับด้านทักษะเชิงสังคมมนุษย์ (Human/social skills)⁴ ที่ไม่อาจสามารถแก้ไขโดยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวแต่จะต้องแก้ที่จิตใจที่อยู่ในโลกของคนอย่างบูรณาการ⁵

¹เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21: แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย (กรุงเทพฯ: บริษัท ส.เอเชีย เพรส (1989) จำกัด, 2539) หน้า 23

²Bangkok post July 30, 1998, Reform of Thai Society: A national agenda by Prawase Wasi, http://www.bangkokpost.com/300798/300798_Outlook01.htm.

³ประเวศ วะสี, วิถึบูรณาการ: ทางออกทางภูมิปัญญา, ปรากฏาพิเศษในการสัมมนาเรื่อง "พุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000" ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ 11-13 มกราคม 2542, หน้า 8 (อัคราณา)

⁴Paul Hersey, Kenneth H. Blanchard, Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources 6th ed. (Englewood Cliffs: Prentice Hall, NJ, 1993) p.3.

⁵ประเวศ วะสี, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 3: หน้า 5

เพื่อให้การแก้ไข เปลี่ยนแปลง และพัฒนาพฤติกรรมนักธุรกิจที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของโลกปัจจุบันดังกล่าว รัฐบาลไทยได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)ไว้เป็นกรอบความคิดเพื่อการพัฒนาสังคมโดยภาพรวมว่า "สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ รู้เท่าทันโลก แข่งขันและร่วมมือเป็น สังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคง สังคมสงบสุข มีสันติกับนานาชาติ เป็นที่ยกย่องและเป็นประเทศระดับแนวหน้าในประชาคมโลก เป็นสังคมที่มีความสุข อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีชุมชนเข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีเสถียรภาพ มีความเสมอภาค มีความยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความเมตตา กรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน มีหลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคนในสังคม"⁶

ปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยจะประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและต้องแก้ไขปรับปรุงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 บางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นจริงก็ตาม แต่การพัฒนาที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมจะยังคงเป็นประเด็นสำคัญและถือเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์⁷

การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามความคาดหวังดังกล่าว "การปลูกฝังจริยธรรม" ในกระบวนการการเรียนการสอนในระบบการศึกษานั้นนับเป็นแนวทางและเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่สังคมใช้ในการจัดและรักษาระเบียบทางสังคมที่ทรงอิทธิพลที่สุดทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อการป้องกัน แก้ไข และพัฒนามวล-สมาชิกตามที่พึงประสงค์ด้วยการอบรมบ่มนิสัยและหล่อหลอมให้บุคคลอยู่ในกรอบที่สังคมกำหนดไว้ โดยมีสถาบัน "การศึกษา" เป็นผู้ทำหน้าที่สำคัญต่อจากสถาบันครอบครัว

สถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ปลูกฝังความเจริญงอกงามทางพฤติกรรมเชิงจริยธรรมธุรกิจของบุคคลให้มีความเปรียบพร้อมที่จะออกสู่ตลาดแรงงานที่มีคุณภาพสูงสุดก็คือ "มหาวิทยาลัย" เพราะมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงที่มีหน้าที่ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพทั้งด้านการใช้สติปัญญา

⁶สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) (กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539) หน้า 12

⁷ปกิณกะ เศรษฐกิจ, ปรับปรุงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 รับวิกฤติเศรษฐกิจ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน เมษายน-มิถุนายน 2542 หน้า 6

⁸พิทยา สายหู, กลไกของสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2532) หน้า

และหลักข้อประพฤติปฏิบัติเพื่อนำลงคมไปสู่สิ่งที่ดีกว่า⁹ เป็นแหล่งสะสมคลังความรู้และภูมิปัญญาของมนุษย์ที่จัดไว้อย่างมีระบบระเบียบที่สุด ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นรูปธรรมที่มุ่งเน้นไปที่วัตถุประสงค์ สามารถวัดได้ ควบคุมได้และด้านจิตใจที่เป็นนามธรรมคือจิตและจิตวิญญาณซึ่งวัดค่าได้ยาก¹⁰ พร้อมทั้งมีแบบกลไกการแก้ไขข้อบกพร่องที่ไม่พึงปรารถนาและการแยกแยะความไม่ถูกต้องออกจากความถูกต้อง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักศึกษาเกิดความสามารถที่จะควบคุมตนเองและนำพาสังคม โดยส่วนรวมให้อยู่รอดปลอดภัยได้

มหาวิทยาลัยพายัพและมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนชั้นนำของประเทศที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคและส่วนกลางที่เป็นแหล่งความเจริญของประเทศ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนทั้งสองแห่งนี้สามารถผลิตบัณฑิตการบริหารธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานแต่ละปีเป็นจำนวนมาก และปัจจุบันเป็นที่นิยมของนักศึกษาการบริหารธุรกิจที่เข้าศึกษาอยู่ในสองสถาบันนี้ ดังนั้นบทบาทหน้าที่การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักศึกษการบริหารธุรกิจจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ร่วมกับมหาวิทยาลัยของรัฐ จึงเกิดคำถามว่าสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนทั้งสองนี้ได้วางรูปแบบการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจให้นักศึกษการบริหารธุรกิจไว้อย่างไรบ้าง คือการสร้างและการพัฒนานักศึกษการบริหารธุรกิจที่มีความพร้อมทั้งด้านคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นผู้ที่สร้างสรรค์ธุรกิจที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันของสังคมธุรกิจโลกไร้พรมแดนในศตวรรษที่ 21 ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่บ่งชี้ถึงสัญญาแห่งความเชื่อมั่นที่อาจลบล้างข้อสงสัยที่มีอยู่ในตัวนักธุรกิจไทยในอดีต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษารูปแบบการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีการบริหารธุรกิจโดยยกกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและมหาวิทยาลัยพายัพครั้งนี้จะเป็นการศึกษาหารูปแบบการปลูกฝังจริยธรรม-ธุรกิจที่อยู่ในสถาบันทั้งสองสถาบันนี้ เพื่อเป็นกรอบความคิดในการสร้างรูปแบบการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจที่รูปธรรมมากขึ้นให้กับนักศึกษการบริหารธุรกิจปัจจุบันและอนาคตของมหาวิทยาลัยพายัพที่มีความทันสมัยสอดคล้องความต้องการของนักศึกษากลุ่มนี้อย่างบูรณาการต่อไป

⁹หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน, การศึกษา:มหาวิทยาลัยออกนอกระบบใครได้ใครเสีย วันที่ 31 กรกฎาคม 2542 ปีที่ 22 ฉบับที่ 7814

¹⁰ประเวศ วะสี, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5 หน้าเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหา กระบวนการการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียน การสอนวิชาจริยธรรมธุรกิจของมหาวิทยาลัยพายัพ กับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

2.2 เพื่อศึกษาเอกลักษณ์การปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจให้แก่ นักศึกษาการบริหารธุรกิจของ มหาวิทยาลัยพายัพ กับมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 รู้สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับรูปแบบการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจทั้งด้านเนื้อหา กระบวนการ การเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอน และการกำหนดเรื่องชี้วัดความสำเร็จการศึกษา วิชาจริยธรรมธุรกิจให้กับ นักศึกษาการบริหารธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยพายัพและมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปัจจุบัน

3.2 รู้จักเอกลักษณ์การปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจให้แก่ นักศึกษาการบริหารธุรกิจ ของมหาวิทยาลัย พายัพและมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญปัจจุบัน

3.3 สามารถนำผลการวิจัยมาสร้างเป็นเครื่องมือการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจ แก่นักศึกษาการ บริหารธุรกิจของมหาวิทยาลัยพายัพได้

3.4 สามารถใช้เป็นเอกสารทางวิชาการประกอบการศึกษาค้นคว้าเพื่อประ โยชน์ต่อการพัฒนาการ ปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจให้นักศึกษาการบริหารธุรกิจและสังคมโดยรวม

4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตของประชากร ได้แก่

นักศึกษการบริหารธุรกิจที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจริยธรรมธุรกิจ ปีการศึกษา 2543 ของ มหาวิทยาลัยพายัพ และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

4.2 ขอบเขตเนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่เค้าโครงและเนื้อหาวิชาจริยธรรมธุรกิจ แผนการเรียนการสอน วิธีการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจในกระบวนการเรียนการสอน การประเมิน ผล และการกำหนดเรื่อง ชี้วัดผลสัมฤทธิ์ และข้อเสนอแนะต่างๆ

5. นิยามศัพท์

การปลูกฝังหมายถึง กระบวนการการเพิ่มความสามารถของบุคคลที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนตามสถานภาพและบทบาท การเป็นนักศึกษาการบริหารธุรกิจด้วยวิธีการต่างๆเริ่มตั้งแต่การขัดเกลา การอบรม การสั่งสอน

แบบการปลูกฝังหมายถึง รูปแบบและวิธีการปฏิบัติที่ใช้ในกระบวนการการปลูกฝังจริยธรรมธุรกิจเพื่อเพิ่มความสามารถของบุคคลที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนตามสถานภาพและบทบาทการเป็นนักศึกษาการบริหารธุรกิจด้วยวิธีการต่างๆเริ่มตั้งแต่การขัดเกลา การอบรม การสั่งสอน

จริยธรรมธุรกิจ หมายถึงหลักข้อประพฤตินิติปฏิบัติที่ดี และถูกต้องตามสถานภาพและบทบาทของบุคคล ในการดำเนินธุรกิจ เป็นเส้นแบ่งระหว่างความถูก ผิด ควร ไม่ควร ดี ไม่ดี ให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนในการดำเนินธุรกิจเพื่อที่จะผลิต หรือขาย หรือบริการตอบสนองความต้องการของสังคมภายใต้การแสวงหากำไรด้วยจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เกิดความยั่งยืนในวิชาชีพและความสำเร็จในชีวิตของตน

การปลูกฝังแบบเป็นทางการหมายถึง กระบวนการการเพิ่มความสามารถของบุคคลที่จะควบคุมพฤติกรรมของตนตามสถานภาพและบทบาทของการเป็นนักศึกษาการบริหารธุรกิจด้วยวิธีการต่างๆเริ่มตั้งแต่การขัดเกลา การอบรม การสั่งสอน ด้วยรูปแบบการปลูกฝังที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า มีลักษณะตายตัว เริ่มตั้งแต่การกำหนดเนื้อหาวิชา กระบวนการการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และการกำหนดเรื่องชี้วัดความสำเร็จ

การปลูกฝังแบบไม่เป็นทางการหมายถึง รูปแบบรูปแบบการปลูกฝังที่ตรงข้ามกับรูปแบบการปลูกฝังแบบเป็นทางการ โดยผู้สอนปล่อยให้ผู้เรียนมีอิสระที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองภายในกลุ่มเริ่มตั้งแต่การกำหนดเนื้อหาวิชา กระบวนการการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และการกำหนดความสำเร็จ

การปลูกฝังแบบบูรณาการหมายถึง รูปแบบการปลูกฝังที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างความเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยให้ความสำคัญกับการต่อยอดความรู้ใหม่ๆที่เกิดจากการสังเคราะห์จากสภาพที่เป็นจริงร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถเชื่อมโยงแนวคิดที่ได้จากการปลูกฝังอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่การกำหนดเนื้อหาวิชา กระบวนการการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และการกำหนดความสำเร็จ